

ט קודכי שם

הלכות קריאת שמע סימן פג פד

אם משתיני (ג) בהם לפעמים, אסור להרהר בהם בדברי תורה, כל-שכן לקרות קריאת שמע (הגהות מיימוני):
ה *בניי אדם שיש להם ספסל (ד) נקוב ונפניו עליו, מתר לקרות (יג) קריאת שמע פגגדו, פניו שאין
 הצואה על הנקב וגם *אין הגרף תחת הנקב, ועוד, שהנקב תמיד מקסה בדרך: * (וכך מי שקורא במקום
 שאין קורין (יד) חוזר וקורא) (מיימוני פ"ק א):

פד אם מתר לקרות במרחץ, ובו סעיף אחר:

א שפת ה' ונביאו
 הריף והראש בסוף
 פק מ' שפתו

א *מרחץ חדש (א) שלא רחצו בו (ב) מתר לקרות בו, (ב) [6] *ובלשון, בבית החיצון שפל העומדין שם

באר היטב

שערי תשובה

[6] ובלשון, עב"ט, ועין בשו"ת בית יהודה סימן י' ועין במח"כ בשם מור
 (א) בהם. נראה דמ"מ אין לזה דין בה"כ לענין התרה מפגגדו פדלעיל, דהא במ"י
 נקלים אין אסור מן התורה אלא כנגד הקלות לבד, ט"ז: (7) נקוב. ז"ל ב"י: קוב
 המרדכי ס"פ מ' שפתו אמר רפ"ס, עומד אדם כנגד בה"כ ברחוק ד"א וקורא. נשאלתי על בני אדם שיש להם ספסל נקוב בחדרם ונפניו עליו אם מתר לקרות ק"ש, והתחתי
 להם והבאתי ראינה מאן, דכיון שאין צואה על הנקב וגם אין הגרף תחת הנקב, ועוד שהנקב תדיר מקסה בדרך, עכ"ד המרדכי. וכתב הב"י: נראה מדבריו דספסל נקוב זה דין
 בה"כ יש לו ולפ"ז צריך להתחיק ממנו ד"א עכ"ל הב"י. וכתב הט"ז מ"ש בה"י ד"א זהו לאחריו אבל לפניו לא מועיל וצריך להתחיק מלא עניו, וכך העלה המ"א דספסל
 נקוב דין בה"כ ישן שאין בו צואה יש לו וצריך להתחיק מלפניו מלא עניו. וע"כ יש לזהר באותן בתים שיש בתוכם כסאות קטנים נקובים לצורך הילדים שבבית, שיהיו
 מקסים בשעת ק"ש וד"ח אעפ"י שאין בהם צואה, או שיוציאם מהחדר שמתפלל שם, ט"ז. ובבאר היטב אשר לפני כתב בזה"ל ונ"ל להקל ממה שכתב בס"ד רד"ק עכ"ל,
 וכן נראה שרצה לדמות דין זה לדין בה"כ שהוא בחפירה בסעיף ד ע"ש, ולא אוכל להבין, ולדעתי רחוק זה מזה כרחק מנח מפגגב וק"ל. צואה במים לא נתבשל אא"כ
 במים עכורים, הנהה הרי"ף ע"ל טו ס"ק ח, והמ"א הביאו שם בס"ק ט, ובבאר היטב אשר לפני פתב זאת בשם מצאתי, ונעלם ממנו או דברי המ"א בסיומן עו ע"ש:
 (6) ובלשון, אעפ"י שעכשו אין שם אדם, ש"ס וב"י, וע"ל סימן מה סעיף קטן ג שכתבתי שם בשם המ"א דבמקוה מתר קשאין שם אדם ע"ש.

משנה ברורה

באור הלכה

לגמא שמשתינים שם. וכתב הט"ז, דמפל מקום למחצות בית הכסא
 הזה אין להם דין מחצות בית הכסא להתחיק מהן מפגגדו, וכנ"ל
 בסעיף קטן ה, דהא במ"י נקלים אין אסור מן התורה אלא כנגד הקלות
 לבד, ואחר שנפל על הארץ אסורו רק מדרבנן, ואין מחצות אלו
 נקראים בשביל זה מחצות בית הכסא. ונראה דאותן המקומות שנוהגין
 לעשות מקום מיוחד להשתנה לכל, וירוד שאותן המקומות מסריחין
 מאד, גם על מחצותיהן יש שם בית הכסא לכל דיניו, דיומא דעביט
 של מירגלים שמבאר (בסימן פ"ז) בהרבה פוסקים דאסורו מן
 התורה; ואף-על-גב דמירגלים עצמן אינן אלא מדרבנן, מפל מקום
 כיון שהוא מיוחד לזה הוא מסריח ביותר ותמיר טפי, והכי נמי דכותה.
 וע"ז בסיומן עט בפריימגדים דדעתו דמירגלים המסריח אסורו מן
 התורה⁽²⁵⁾: **ה** (יג) קריאת שמע פגגדו. (יט) סביא לה דאין לו דין
 בית הכסא לשון, דקמא לה דאסור לפניו במלא עניו אפלו פנו ממנו
 הצואה, אלא רק דין בית הכסא לבית הכסא המבאר בסעיף ב, כיון
 שאין עליו צואה מעולם, והגרף אין עומד תחתיו כי אם בעת התרה.
 אבל (יט) הרבה אחרונים חולקין עליו וסביא להו דיש לו דין בית-
 הכסא לשון, כיון שנפניו עליו, ועל-כפן צריך לזהר כשרוצה לקרות
 קריאת שמע ולהתפלל או לזכר איזה דברי קדושה, שיוציא הכסא
 מהבית, או שיעמידהו מלאחריו ד' אמות, או שיכסה כל הכסא בכגד
 או בדבר אחר, ואפלו הוא נקי ואין בו ריח רע ואין הגרף עומד תחתיו
 ומכסה למעלה הנקב בדרך. וכן יש (כ) לזהר באותן בתים שיש בתוכם
 כסאות קטנים נקובים לצורך הילדים שבבית, שיהיו מקסים בכגד
 בשעת קריאת שמע ודברי תורה אף-על-פי שאין בהם צואה, או
 שיוציאם מהחדר שמדבר שם דברי קדושה, ובפטר כי הקטן רגיל
 ללכלך הכסא בעת שהוא נקבה, ולכלי עלמא יש עליו שם בית הכסא
 אף בעת שהוא נקי⁽²⁶⁾. פתב בגרף-החיים לענין ספסל נקוב, דאם הספסל
 מיוחד לישיבה כמו פסא שמיתדין לישיבה, ומכסה בכר, וכשצריך
 להדבר מסיר הכר שעליו ונפניו על הכלי הנצבת שם, שיש להתיר
 לקרות ולהתפלל בעת שהוא מקסה בכר אף אם אין מקסה בדבר אחר
 כלל, דאין עליו שם בית הכסא, עין שם טעמו. ועין בבאור הלכה מה
 שכתבנו עוד בזה: (יד) חוזר וקורא. עין בבאור הלכה:

א (א) שלא רחצו. פרוש, אפלו פעם אחר, דאי רחצו, תו תו לה פקמחין ישן
 לכל דיניו, מאחר דהנה בו חוקמה ומעשה: (ב) מתר לקרות. ואף-על-גב

בתוך ד' אמות, כן מוכח מהמגן אברהם וכן פתב הגר"ו ומנחת שמואל ושאר
 אחרונים: * בניי אדם שיש להם וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו לענין
 כסא קטן נקוב. ואם הקטן שנעשה בשבילו הכסא הזה נשקורין שטועקען לא
 הגיע ערין לשער שצואתו יהנה אסורה מן הדין, ושאר קטנים לא עמדו בו,
 לכאורה יש להקל בו שלא להצטרף להתחיק ממנו אם אין ריח רע מגיע ממנו.
 ובלאו הכי יש לענין בדין הכסא הזה של קטנים, דחלה עקר מלאכתו נעשה
 לעמדת החינוך, רק שברך אגב עושה גס"מ צרכיו שם, ואם-כן לכאורה דומה
 זה לדינו של דרף-החיים שבביתו במשנה ברורה, דיש להקל בו אם הוא נקי
 מצואה ואינו מגיע ממנו ריח רע. וסבור הייתי לומר דכנתה הט"ז מה שכתב "כסא
 קטן נקוב" אינו על מה שאנו קורין "שטועקען", אלא ממש על כסא שנעשה
 כמו ספסל נקוב וכדי שיעשה בו הקטן צרכיו, אבל מדברי שלחן שלמה לא משמע
 כן, וצריך עיון. ובלאו הכי נכון להחמיר ולכפות ה"שטועקען" בעת הדברי תורה,
 שאינו מצוי שיהיה נקי לגמרי בדין מצואה, ולפעמים יש עליו צואה וכשה: * אין
 הגרף תחת הנקב. ואם הגרף תחת הנקב, וכל-שכן כשהצואה מנח על הרקע
 תחת הספסל, לכלי עלמא דינו כבית הכסא אסור לפניו כמלא עניו ולאחריו ד'
 אמות ממקום שקלה הריח רע. אך יש לענין, דאולי על-ידיהו כל החדר דינו כבית
 הכסא⁽²⁷⁾, ואסור אף מלאחריו בכל החדר אף אם הוא גזול, וכן משמע בב"י אדם
 קלל ג דין י' לפי מה שפטר דברי המרדכי, וכן פתב האליה רבה. ואף דאפשר
 לומר דלפי מסקנת האליה רבה שם דמפטר כהפרישה, תו אין אנו צריכין לבאור
 זה בדברי המרדכי, מפל מקום אפשר דלא חזר מזה הדין, וכן משמע לכאורה
 מהמגן אברהם סעיף קטן א, דאפלו בתדש אסר כל השטח שבחוץ המחצות וכל-
 שכן בישן, ומזהב"י יוסף והפרישה שבהיא הסיני אדם אין ראינה להמען הפרישה,
 ומה שבהיא מדברי הט"ז, עין בלבושי שרד. ואפשר דאם החדר שהוא מיוחד גם
 לשאר דברים, לכלי עלמא אין דין כל החדר כבית הכסא, דיומא דמה שהקל המגן
 אברהם בסיומן פו סעיף קטן א לענין גרף, וכל דבריו הוא לאחר ד' אמות ממקום
 שקלה הריח, ובחוף שעור זה לכלי עלמא דינו כבית הכסא מן התורה. ונר
 המעשה פרישתי בבית קלי הדעת, שהנה לו חדר מיוחד לפגות שם, והגרף תחת
 הספסל, והריח רע הנה מגיע בכל החדר, ובאוחלו החדר היו קבועים הספרים שלו;
 וקריתי עליו המקרא הזה: "כי דבר ה' בנה"⁽²⁸⁾, ושקלה למטרפסה, שהנה לו בן יוצא
 לתרבות רעה, דקמא לצלן, ונתחלל גם גופו על הדביות בשביל זה, וכמאמר
 התנא באבות: כל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות: * וכל מי שקרא
 וכו' חוזר וקורא. עין בהדושי ר' עקיבא אגר שכתב, ולענין מירגלים, כיון
 שהוא מדרבנן, בדיעבד אינו חוזר, ובספר שלחן שלמה ובדברי הגר"ו לא משמע
 כן⁽²⁹⁾, ומדברי המגן אברהם לעיל בסוף סימן עו גס"מ אין כל-כך ראינה דכנתה על
 מה שקמב בשלחן צריך במצאן במקום שהיה ראי להסתפק, אבל לא בשניע
 מחללה⁽³⁰⁾, וקצר בלשונו כדרכו. ועין מה שכתבתי לקמן בסיומן קמה בבאור הלכה:
 * ובלשון, בבית החיצון וכו'. מי ודקם היה שאמר שלבש חלוקי בבית האמצעי
 הנה יוצא לבית החיצון לגמור שם הלבושה ורשינו. ומה שקמב במשנה ברורה:

שער החיצון

(יט) כן פרש הפרישה והאליה רבה והמפגגות וזהו והמפגגות מרדכי את דעת המחבר: (יט) הט"ז והמגן אברהם, וכן פתב האליה רבה דיש להחמיר למעשה,
 וכן פתבו הגר"ו והסדרך החיים והסיני אדם: (כ) ט"ז וש"א:

הַלְבוּת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן פֶּג פֶּד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יב]

במקומות המטונפים, כתב במשנ"ב לעיל (סי' עט ס"ק ה) שעליו הכתוב אומר (דברים לב מז) "ובדבר הזה תאריכו ימים", והובא דבר זה בטור (סי' פה).

וְעֵינֵי קְסִימָן עַט בְּפִרְיֵי־מִגְדִים דְּרַעְתּוֹ דְּמִי־נִגְלִים הַמְסְרִית אֶסְרוּ מִן הַתּוֹרָה²⁵.

25) ומשום כך כתב לעיל (סי' עז ס"ק ב) שמי רגלים המסריחים שאיסורם מן התורה אין די לבטלם ברביעית מים, אלא צריך שירבה עליהם מים כדי לבטל את הסירחון.

[משנ"ב ס"ק יג]

[ביה"ל ד"ה וכל מי שקרא] דלענן מיינגלים, פיון שהוא מדרבנן, כדיעבד אינו חוזר, ובספר שלחן שלמה ובדברי הגר"ז לא משמע כן²⁶.

וְלִכְלִי עֲלֵמָא יֵשׁ עֲלָיו שֵׁם בֵּית־הַכֶּסֶא אֲף בְּעַת שֶׁהוּא נִקְיֵי²⁶.

26) ולענין כסא תינוקות [שמכניסים בו סיר לעשיית צרכיו] שאין בו כעת סיר, הורו החזו"א והגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ד הע' קב) שיש להקל בזה. וכיום שעושים את הנקב של הכסא רחב, כתב הגר"י נויבירט (שם) שאולי אין לחוש שהכסא מתלכלך בעת שהקטן מתפנה.

29) אמנם, במשנ"ב לעיל (סי' עז ס"ק לג) פסק בפשיטות שצריך לחזור [וכן משמע במה שכתב במשנ"ב לקמן סי' קפה ס"ק ח]. וכן לגבי הקורא כשהגיד נוגע בירכים כתב במשנ"ב לעיל (סי' עד ס"ק כ) שבדיעבד יצא. ולגבי הקורא כשליבו רואה את הערוה, כתב במשנ"ב לעיל (שם ס"ק ה) שבדרך החיים ובפמ"ג (סי' עא א"א ס"ק ה) מבואר שצריך לחזור ולקרוא, ואם גם את ברכות קריאת שמע אמר כשליבו רואה את הערוה, צריך לחזור ולברכן, אבל בשאר ברכות יש להסתפק בכך, וספק ברכות להקל. ומדברי החיי אדם (כלל ג ס"ג) משמע שבדיעבד יש להקל שלא לחזור גם על התפילה. ומ"מ דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב דבר הלכה אות יט) שנראה שדעת המשנ"ב עצמו היא שיחזור ויקרא קריאת שמע וברכותיה, וכן כתב השו"ת הלבנות (סי' עד ס"ו) שקריאת שמע וברכותיה יחזור, אבל תפילה ושאר ברכות בדיעבד לא יחזור. ובשמע קול זמר של אשה בשעת קריאת שמע, כתב במשנ"ב לעיל (סי' עה ס"ק טו) שבדיעבד חוזר וקורא קריאת שמע בלא ברכותיה.

ובזמן שבו התינוק יושב על העביט [סיר המשמש לעשיית צרכיו] ומכסה את פתחו, כתב בשו"ת בנין ציון החדשות (סי' א) שלגבי אחרים נחשב כמכוסה. מאידך, בשו"ת בית יהודה (או"ח סי' לח) כתב שאין גופו של התינוק נחשב לכיסוי, ואם שאר העביט מכוסה בבגדים מותר לאחר לקרוא כנגדו.

[ביה"ל ד"ה אין]

דְּאוּלֵי עַל־יְדֵינָהּ כֵּל הַחֶדֶר דִּינוּ כְּבֵית־הַכֶּסֶא²⁷ וכו', וְקָרִיתִי עֲלָיו הַמְקָרָא הָזֶה: "כִּי דָבָר הוּא בְּנֵה"²⁸.

27) ולגבי בית הכסא דפרסאי שהחפירה עמוקה עשרה טפחים, כתב החזו"א (או"ח סי' יז ס"ק ב) שאף שהיא רשות נפרדת צריך להרחיק ממנו אלא אם כן מקום הצואה שבתוך החפירה רחוק ארבע אמות מהפתח, שכיון שיש מחיצות סביב פיה של החפירה וכל עיקר פיה של החפירה נעשה לשם בית הכסא, נחשב כל הבית עם החפירה כאחד, ויש לכלל הבית שם בית הכסא.

28) וכן כתבו הגר"א (אמרי נועם ברכות כד, ב ד"ה כי) והשו"ע הרב (סי' פה ס"א) שנענש בכרת, ועליו הכתוב אומר (במדבר טו לא) "כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת". ולגבי הנזהר מלהזכיר דברי קדושה

המשך מעמוד קודם

הכסא, משום שהצואה אינה נשאת שם אלא נופלת למרחוק, או שכיון שמתעכבת שם עד שישטפה המים, יש לו דין בית הכסא גמור, וכן דנו בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' קיד) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' ט), ולמעשה כתבו שיש להחמיר, וכן דעת הגר"י ש' אלישיב (וזאת הברכה פט"ז).

ולברך כנגד בית הכסא כשדלתו פתוחה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאם אין שם ריח רע מותר. מאידך, דעת הגר"י ש' אלישיב (וזאת הברכה שם) להחמיר בכך כשרואה את האסלה.

נדרים ז, א) שמכיון שכל האיסור הוא רק משום בזיון קריאת שמע ותפילה, לכן במקום שהזמינו במחשבה אולי אין בכך בזיון.

[משנ"ב ס"ק יא]

פְּרוּשׁ, דְּהָיִי לָהּ כְּאֵלוֹ אֵין הַמְקוֹם הַזֶּה בֵּית־הַכֶּסֶא כְּלָל²⁴.

24) ובדין בית הכסא של זמננו, הסתפק החזו"א (או"ח סי' יז ס"ק ד ו-יא) אם הוא דומה לבית הכסא דפרסאי שאין לו דין בית